

*Н. В. Новицька,
асистент кафедри обліку та аудиту,
Харківська національна академія міського господарства*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

У статті обґрунтовано необхідність складання облікової політики на вітчизняних підприємствах у частині обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами, наведено обов'язкові етапи формування наказу про облікову політику, визначено основні елементи облікової політики щодо обліку розрахунків.

In the article substantiated the necessity of forming the accounting policy for domestic enterprises in the part of payments from debtors and creditors is grounded, required formation stages of the order for accounting policy are shown, the basic elements of accounting policy on accounting for payments are identified.

Ключові слова: облікова політика, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, зобов'язання, розрахунки.

Key words: accounting policies, accounts receivable, accounts payable, liabilities, settlements.

ВСТУП

У сучасних умовах підприємства самостійно здійснюють економічну, організаційно-управлінську політику своєї діяльності, тому підвищеної уваги вимагають питання організації облікової системи. Зміни системи суспільних відносин і умов функціонування суб'єктів господарювання визначили необхідність серйозної трансформації обліку й облікового інструментарію, у якому принципова роль належить обліковій політиці підприємства як найважливішому елементу забезпечення достовірної, своєчасної, надійної інформації.

Облікова політика впливає на підсумкові показники діяльності організації і галузі в цілому, дозволяє формувати достовірну бухгалтерську (фінансову) і управлінську звітність, є важливим інструментом оптимізації податкового навантаження організації.

У діючій системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку і звітності вже існує визначена техніка формування, розкриття облікової політики для цілей бухгалтерського обліку й оподаткування. Однак практично відсутня методологічна і методична база її формування. В цих умовах існує об'єктивна необхідність дослідження питань облікової політики, критеріїв її розробки, принципів формування у відповідності з специфікою галузі і її впливу на фінансові результати діяльності підприємства.

Досвід країн з розвитою ринковою економікою, що надали організаціям велику самостійність у виборі облікової політики, свідчить про посилення її впливу на ефективність облікового процесу, забезпечення повноти і вірогідності відображення майнового і фінансового положення підприємства.

Аналіз вітчизняної практики формування та застосування облікової політики підприємств дозволив встановити, що в сучасних умовах процесу її формування приділяється недостатня увага як з боку працівників бухгалтерської служби, так і з боку власників та адміністрації підприємства.

Теоретичних та практичних розробок потребують питання формування, реалізації облікової політики підприємств та її використання в практиці господарської діяльності, серед яких: формування та упорядкування понятійного апарату; розробка методики формування облікової політики підприємств; забезпечення її документального оформлення; дослідження та удосконалення реалізації облікової політики, що включає її коригування і розкриття для зовнішніх користувачів фінансової звітності; вивчення можливостей використання облікової політики при здійсненні господарського контролю.

Отже, необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування та реалізації облікової політики підприємств, її трактування й адаптації відповідно до історично сформованих особливостей національної системи бухгалтерського обліку, а також потреба у вирішенні ряду питань практичного характеру зумовили актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Неодмінною передумовою формування науково обґрунтованого підходу до вирішення поставленої мети вважається її рішення на основі сучасних світових досягнень в сфері теорії і практики застосування облікової політики з урахуванням специфічних особливостей розвитку економіки України. У цьому зв'язку заслуговують на увагу праці вітчизняних і закордонних економістів: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Кузьмінського, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, М.С. Пушара, В.В. Сопка, В.Г. Швеця, Р.А. Алборова, М.Б. Алексєєва, А.С. Бакаєва, П.С. Безруких, В.Б. Івашкевича, О.Н. Крейніної, Н.П. Кондракова, М.І. Кутера, Б. Нідла, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова, Л.З. Шнейдмана та ін.

Не применшуючи значення досліджень перерахованих авторів, необхідно відзначити, що вони, за рідкісним винятком, були присвячені, в першу чергу, виробленню оптимального тактичного варіанта реалізації облікової політики організації із приведенням нормативного обґрунтування рекомендацій без проведення аналізу можливих методологічних альтернатив.

Не знаходить належного відображення з боку науковців і питання формування облікової політики. В більшості випадків робиться тільки наголос на її важливості, але поза увагою залишається методика формування облікової політики підприємств, питання щодо суб'єктів її формування, документального оформлення, її коригування і розкриття у фінансової звітності, можливість використання облікової політики при здійсненні господарського контролю.

Таким чином, незважаючи на наявні наукові і практичні розробки, рівень розкриття й адаптації, облікова політика підприємств не відповідає сучасним вимогам, у зв'язку з чим її організаційно-технічні і методичні аспекти вимагають заглибленого дослідження і подальшого розвитку.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — визначення проблем формування облікової політики в частині дебіторської і кредиторської заборгованості, обґрунтування необхідності складання облікової політики щодо обліку розрахунків та визначення основних умов порядку її застосування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Незважаючи на актуальність, теоретико-методологічні основи формування і реалізації облікової політики в комплексі розроблені недостатньо. У своєму сучасному стані облікова політика не повною мірою задовольняє потреби самостійних суб'єктів і окремих галузей, що відрізняються за умовами функціонування. Чинні нормативні акти по бухгалтерському обліку слабо орієнтовані на розкриття специфічних сукупностей об'єктів обліку. На нашу думку, можливості облікової політики як фактора поліпшення показників фінансового стану значною мірою недовикористані, бухгалтерським апаратом адекватно не сприйнята не-

обхідність коригувань в обліковій політиці при виникненні проблем у фінансово-господарській діяльності й організації облікового процесу.

Домінуючий формальний підхід до формування базового регламенту привів до того, що не приділяється належного значення галузевій специфіці, формі власності, організаційно-правовому статусу, виду діяльності, обсягу діяльності та іншим особливостям, що знижує чи зводить нанівець роль облікової політики в реалізації цільових настанов підприємства.

Незважаючи на те, що існують загальні рекомендації з організації обліку, проте придатні рекомендації для одного підприємства можуть бути некорисними та навіть шкідливими для іншого. Саме тому кожне підприємство повинне обирати та розробляти власну облікову політику з урахуванням специфіки діяльності та фінансового становища підприємства.

Законодавством України, а саме — п.1 Закону "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", визначено, що "облікова політика — це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності". Згідно з цим Законом, підприємство самостійно визначає облікову політику (п. 5 ст. 8) [1].

МСФЗ (IAS) 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" визначає облікову політику як "конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів" [6].

Облікова політика — це комплекс методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, що обирається підприємством з-поміж загальноприйнятих або розробляється самостійно, виходячи з особливостей його діяльності з метою забезпечення захисту прав та інтересів власника (власників, учасників) [7, с. 76].

Процес формування облікової політики — це надана законом можливість суб'єкту господарювання самостійно здійснювати у межах правового поля облікову діяльність, яка включає сукупність принципів, методів і процедур здійснення первинного спостереження, аналізу, поточного групування, підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності, складання та подання фінансової звітності [8, с. 75].

Місце облікової політики в системі бухгалтерського обліку та її використання як інструменту організації бухгалтерського обліку на підприємстві викликає ряд проблем практичного характеру: як формується облікова політика підприємства, ким формується, яка послідовність цього процесу, хто несе відповідальність за формування та дотримання облікової політики, як це відображається документально, в які терміни новостворене підприємство повинно формувати облікову політику.

Основними задачами обліку дебіторської і кредиторської заборгованості є: своєчасне і правильне документування операцій по розрахунках з дебіторами і кредиторами; контроль за дотриманням термінів і обсягу платежів по зобов'язаннях; контроль за дотриманням форм розрахунків, встановлених у договорах з контрагентами; своєчасне звірення розрахунків для ліквідації простроченої і безнадійної заборгованості.

У 2000 році керівникам підприємств та бухгалтерам було надано можливість самостійно обирати прийоми та способи обліку для формування облікової політики підприємства. Однак практика свідчить, що більшість із них розглядають цей принцип як декларативний і не реалізують його. Причинами такого становища в частині розрахункових операцій є недостатня теоретична розробка питань оцінки заборгованості, недосконале відображення інформації про розрахунки в системі рахунків бухгалтерського обліку та, найважливіше, суперечності між фінансовим та податковим обліком.

В Україні всі підприємства обов'язково подають фінансову звітність та при її підготовці користуються принципами, методами та процедурами обліку, які в сукупності і складають облікову політику. Проте чи всі підприємства складають наказ про облікову політику та вказують в цьому наказі облікові процедури та прийоми щодо обліку розрахунків?

Так, Науковим центром Лібермана було встановлено, що в 2009 році лише третина підприємств нараховує резерв сумнівних боргів, проте в 2010 чисельність тих підприємств, які почали нараховувати цей резерв, на третину перевищує чисельність тих підприємств, які призупинили його нарахування [13].

Як вже зазначалося вище, облікова політика являє собою сукупність принципів, методів та процедур.

Так, що стосується принципів, то тут все зрозуміло — відповідно ст. 4 Закону про бухгалтерський облік та ст.18 П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", в Україні при складанні звітності та веденні обліку, необхідно дотримуватись наступних принципів: обачності, повноти

всвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів та витрат, перевагування сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника, періодичності [1; 2].

Ці принципи є обов'язковими при складанні звітності та веденні бухгалтерського обліку на підприємстві, а отже, необхідно орієнтуватись на них при обранні методів та процедур.

Щодо методів бухгалтерського обліку, то немає однозначного трактування цього поняття.

Наприклад, М. Пушкар визначає, що "методом науки бухгалтерського обліку в широкому розумінні виступає моделювання реальної картини господарської діяльності. Це моделювання забезпечується наявністю в обліку плану рахунків, а також формами звітності (баланс, прибутки та їх розподіл)" [10, с. 26].

Т. Сльозко зазначає наступне: "Моделювання червоною ниткою проходить у практичному застосуванні прийомів бухгалтерського обліку: і в документації та інвентаризації, і в оцінці та калькуляції, і в рахунках та подвійному записі, в балансі та звітності. В усіх випадках відбувається моделювання господарської діяльності з метою її систематизації та узагальнення для задоволення потреб користувачів" [11, с. 77].

Метод (від гр. *μεθοδος* (methodos) — шлях пізнання, дослідження) — спосіб досягнення якої-небудь мети, рішення конкретної задачі; сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності. У філософії метод — спосіб побудови і обґрунтування системи філософського знання.

Бухгалтерський облік являє собою дуже складну систему знань, тобто теоретичну та практичну систему. Про це свідчить велика кількість передумов та принципів, які є основою його побудови.

Тому просто визначити метод бухгалтерського обліку неможливо. Для цього потрібно побудувати загальну схему взаємозв'язку прийомів (елементів), тобто визначити загальну методологію.

Щодо методу бухгалтерського обліку, то виділяють такі основні його елементи: документування, інвентаризація, система рахунків, подвійний запис, оцінка, калькуляція, баланс, звітність.

І трета складова — це процедури бухгалтерського обліку. Бухгалтерська процедура — це певний порядок дій, які необхідні для вирішення облікових задач.

Соколов Я.В. та Пятав М.А. виділяють наступні етапи бухгалтерської процедури: проведення інвентаризації, складання початкового балансу, реєстрація фактів господарського життя в Журналі операцій, заповнення Головної книги, складання оборотної відомості за рахунками Головної книги, складання бухгалтерського звіту [12, с. 62].

Ми вважаємо, що бухгалтерські процедури мають бути такими, щоб забезпечувати повну, достовірну, неупереджену, об'єктивну та оперативну інформацію для складання фінансової звітності та прийняття адекватних, своєчасних та доцільних управлінських рішень.

Застосування в бухгалтерському обліку організацій Наказів про облікову політику виявило ряд проблем, пов'язаних з формуванням і розкриттям облікової політики, що вимагають пильної уваги і вивчення з метою розробки стратегії їхнього рішення й усунення.

Норми та вимоги до бухгалтерського обліку, у відповідності до яких формується Наказ про облікову політику, встановлюються законодавством. Проте існують багатоваріантні норми, серед яких кожне підприємство обирає найприйнятніші для себе. До таких норм можна віднести способи оцінки, методи амортизації, робочий План рахунків та інше. Отже, однією з найголовніших завдань керівника підприємства та головного бухгалтера, на яких, як правило, покладено обов'язок складання Наказу про облікову політику, повинні підходити дуже серйозно. На формування облікової політики підприємства впливають різноманітні фактори: стан законодавчої бази, можливість використання податкових пільг, галузева приналежність, організаційно-правова форма підприємства, організаційна структура фірми, поточні та довготермінові цілі підприємництва, кадрове забезпечення, рівень кваліфікації персоналу та інші. Лише прийняття до уваги всіх перелічених факторів дозволить підійти до вибору облікової політики підприємства з економічною вигодою для підприємства.

На практиці виділяють декілька етапів формування облікової політики. Це питання не врегульоване законодавством, тому існують різні погляди вітчизняних та зарубіжних вчених на кількість та зміст цих етапів. Серед вітчизняних вчених слід виділити тих, хто в своїх працях приділяє

увагу етапам формування облікової політики на підприємствах та установах: Житний П., Колос І., Урбан Н. та ін.

Аналіз підходів до формування облікової політики підприємства наведених вище авторів свідчить про те, що ведеться робота українськими науковцями над проблемними питаннями формування облікової політики, проте жоден з наведених підходів не розкриває повністю процес формування облікової політики. Не вказуються важливі етапи формування облікової політики, а саме такі як: аналіз основних показників діяльності підприємства, не всі науковці вказують необхідність дослідження впливу обраних методів та процедур на діяльність підприємства, контролю за дотриманням виконання положень, розкритих в обліковій політиці в процесі діяльності, внесення необхідних змін та коригувань за необхідності.

Тому, враховуючи вищевказані підходи, процес формування облікової політики, на нашу думку, повинен включати наступні етапи.

1. Аналіз умов господарювання, основних показників діяльності та організаційної структури підприємства.

2. Аналіз стану бухгалтерського обліку на підприємстві, управлінського обліку та внутрішнього контролю.

3. Визначення основних завдань облікової політики.

4. Визначення основних об'єктів бухгалтерського обліку, відносно яких повинна бути розроблена облікова політика.

5. Виявлення, аналіз та оцінка факторів, під впливом яких відбувається формування облікової політики.

6. Визначення та обґрунтування базових положень облікової політики.

7. Ідентифікація та вивчення багатоваріантних способів ведення обліку і вибір серед них найдоцільнішого для даного підприємства.

8. Дослідження впливу обраних методів та процедур на діяльність даного підприємства та на фінансові результати діяльності.

9. Оформлення та затвердження обраної облікової політики.

10. Впровадження в діяльність підприємства обраної облікової політики.

11. Вирішення проблем, які потенційно можуть виникати в процесі впровадження облікової політики.

12. Контроль за дотриманням положень, розкритих в обліковій політиці, в процесі господарської діяльності підприємства.

13. Внесення змін до облікової політики за необхідності.

Саме такий порядок формування облікової політики забезпечить чітке розмежування етапів формування облікової політики та дозволить швидко та ефективно її скласти, необхідно лише чітко дотримуватись запропонованого алгоритму, бо кожен етап розташований в логічній послідовності і виконання кожного наступного етапу неможливе без завершення попереднього.

Облікова політика щодо дебіторської і кредиторської заборгованості повинна містити такі елементи, як: робочий план рахунків; форми первинних документів, необхідних для оформлення господарських операцій; форми документів для внутрішньої звітності; порядок проведення інвентаризації; методи оцінки активів і зобов'язань; правила документообігу і технологія обробки облікової інформації; інші рішення, необхідні для ведення бухгалтерського обліку, а також ухвалення відповідної податкової політики [9, с. 6].

На більшості вітчизняних підприємств в Наказі "Про облікову політику", як правило, розкриваються лише питання оцінки заборгованості та на інколи порядок формування резерву сумнівних боргів і порядок проведення інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Оскільки на підприємствах торгівлі розрахунки — це одна з найважливіших ділянок обліку, то такий стан речей є недопустимим та необхідно більше приділяти уваги цим питанням. Перелік обов'язкових елементів облікової політики щодо обліку розрахунків, які мають бути встановлені Наказом про облікову політику, наведено в табл. 1.

Для формування рекомендацій зі складання Наказу про облікову політику, розглянемо детальніше порядок формування деяких елементів облікової політики.

Вірогідність і реальність формованої в обліку інформації залежить від об'єктивності й обґрунтованості оцінки об'єктів бухгалтерського обліку. Тому дебіторська і кредиторська заборгованість повинна бути не тільки обґрунтованою, економічно і юридично класифікованою в обліку, але і правильно оціненою, з урахуванням зміни поточної вартості коштів.

Головна умова оцінки дебіторської і кредиторської заборгованості полягає в тому, що боргові зобов'язання варто вра-

ховувати в сумі засобів, необхідних для їхнього покриття, тобто відшкодування. Оцінка є важливим елементом бухгалтерського обліку як відповідно до українських, так і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності. Варто відмітити, що в міжнародних стандартах приділена велика увага різним методам оцінки і їхньому впливу на звітні дані.

Оцінка дозволяє визначити вартість майна і зобов'язань у різні періоди часу. Виходячи з моменту виміру, всі оцінки повинні бути, співвіднесені до дійсного моменту часу. Отже, у залежності від часу здійснення операції може застосовуватися оцінка: за первісною вартістю чи за сумою понесених витрат; за відбудованою вартістю чи за витратами на відновлення в сучасний момент часу; експертна оцінка, яка передбачає прогнозу оцінку в цінах на момент виміру; оцінка за застосуванням порівняння цін і тарифів для приведення вартості підприємства в рівновагу з купівельною спроможністю грошей; за справедливою вартістю активів; за прибутковістю методу, а також метод прогнозу оцінки для оцінки очікуваних фактів в очікуваних цінах.

З цього випливає, що дебіторська і кредиторська заборгованість повинні відображатися в бухгалтерській звітності в сумах, що приєднуються до одержання платежу на конкретний момент часу відповідно до договору. Однак щодо дебіторської заборгованості, то дане правило через вимогу пріоритету змісту над формою коригується виправленням, що враховує імовірність погашення зобов'язань у повному обсязі. Це виражається в правилі, відповідно до якого підприємства повинні створювати резерви по сумнівних боргах.

Облік розрахунків і зобов'язань — один з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок бухгалтерського обліку сільськогосподарських організацій, основною спеціалізацією яких є рослинництво. Грунтуючись на даних обліку, підприємство може вибрати оптимальні для його господарської діяльності умови роботи з контрагентами і передбачити їх у договорі, розробити важелі керування заборгованістю. Наприклад, для скорочення термінів погашення заборгованості можна передбачити знижки за оплату в короткий термін чи нарахування пені у випадку затримки платежу, які будуть зазначені в Наказі про облікову політику. Необхідно відзначити, що в закордонній обліковій практиці знижки відбиваються на окремих рахунках "знижки з продажів" і "знижки з ціни".

У вітчизняному бухгалтерському обліку прийнятий інший підхід, що не дозволяє відокремлювати суми знижок, наданих покупцям продукції (товарів, робіт, послуг). У той же час існує об'єктивна необхідність у такого роду даних, що важливі з погляду управління: товарним потоком (як той чи інший вид знижок впливає на обсяги реалізації конкретним покупцем); дебіторською заборгованістю (тобто визначення залежності між знижками й оборотністю заборгованості, скороченням прострочених боргів); кредитною політикою організації (розробка умов кредитування клієнтів, з обліком наданих раніше знижок і акуратності виконання зобов'язань). Також інформація про знижки широко застосовується при визначенні впливу змін кредитної політики на розмір прибутку до оподаткування, при розрахунку величини прийнятної знижки в залежності від терміну дії комерційного кредиту і ставки альтернативного доходу. Крім того, використання організації при реалізації продукції системи знижок потребує від бухгалтерської служби надання оперативних відомостей про кредитну історію покупця. Наприклад, якщо умовою надання знижки є оборот протягом визначеного періоду, обліково-аналітична система повинна забезпечити накопичувальний збір інформації про надані раніше знижки. Аналіз чинних нормативних і законодавчих актів дозволяє констатувати, що облік знижок недостатньо регламентований Планом рахунків, тому що для обліку знижок призначений тільки рахунок 285 "Торгова націнка", що узагальнює інформацію про надані знижки організаціями роздрібною торгівлю, що застосовують у якості облікових продажні ціни. Спеціального рахунка, на якому б відбивалися знижки, надані іншими організаціями, покупцям у Плані рахунків не передбачено, також відсутні рахунки для обліку "знижок з ціни" і "знижок із продажів". Тому вважаємо за необхідне в Робочому плані рахунків передбачити субрахунок "Знижки, надані покупцям".

Таким чином, застосування субрахунку "Знижки, надані покупцям", дозволить систематизувати інформацію про знижки, важливу з погляду: підвищення аналітичності розрахунків; управління величиною дебіторської заборгованості, обсягом реалізації, кредитною політикою.

Відповідно до пп.11.11. "Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, а також розрахунків" затвердженої наказом Мініфіну від 11.08.94 р. №

69, інвентаризація розрахунків здійснюється таким чином:

а) всім дебіторам підприємства-кредитори повинні передати виписки про їх заборгованість, які пред'являються інвентаризаційній комісії для підтвердження реальності заборгованості. Підприємства-дебітори зобов'язані протягом десяти днів з дня отримання виписок підтвердити заборгованість або заявити свої заперечення;

б) на суми заборгованості постачальників з невідфактурованих поставок після їх перевірки бухгалтерія повинна отримати від постачальників розрахунково-платіжні документи. Постачальники зобов'язані подати покупцям такі документи або повідомити причини щодо їх неподання чи про відсутність такої заборгованості;

в) на рахунках обліку розрахунків з покупцями і замовниками, постачальниками і підрядчиками, іншими дебіторами і кредиторами повинні зашифруватися виключно погоджені суми.

В окремих випадках, коли до кінця звітного періоду розбіжності не усунені або залишились нез'ясованими, розрахунки з дебіторами і кредиторами відображаються кожною стороною у своєму балансі в сумах, що випливають із записів у бухгалтерському обліку і визнаються нею правильними;

г) суми за розрахунками з установами банків, фінансовими і податковими органами повинні бути погоджені з ними. Залишення в обліку неурегульованих сум за цими розрахунками не допускається;

д) до акта інвентаризації розрахунків додається довідка про дебіторську і кредиторську заборгованість, щодо якої термін позовної давності минув, із зазначенням осіб, винних у минулому терміні позовної давності дебіторської заборгованості, а також назви і адреси дебіторів або кредиторів, суми, причини, дати і підстави виникнення заборгованості [5].

У Наказі про облікову політику обов'язково повинні вказуватись терміни проведення інвентаризації розрахунків. Законодавчо такі терміни не встановлені, ми вважаємо необхідним наступне:

1) для підприємств з невеликою кількістю контрагентів проводити таку інвентаризацію щомісяця;

2) для підприємств з великою кількістю контрагентів необхідно ранжирувати їх за величиною заборгованості та проводити для кожної групи окремо інвентаризацію; для контрагентів з великою сумою заборгованості — частіше (за рішенням топ-менеджменту раз на місяць), з меншою сумою боргу — раз в квартал.

Вважаємо також за необхідне для всіх підприємств встановити обов'язкове складання Акту звірки заборгованості. В договорі купівлі-продажу доцільно було б заздалегідь вказувати необхідність проведення звірки заборгованостей з встановленням строків, відповідальних осіб, порядку проведення, строків надання звіту, з обов'язковим встановлення штрафів за недотримання цих вимог. Такий підхід викликаний тим, що підприємства згідно законодавства не зобов'язані складати такі акти. Також вважаємо необхідним складати такі Акти звірки заборгованості при звільненні працівника, відповідального за розрахунки.

ВИСНОВКИ

Застосування на практиці запропонованих рекомендацій дозволить забезпечити оптимальність процесу формування облікової політики підприємства, відображати лише достовірну інформацію щодо стану розрахунків; вести оперативний контроль за виникненням сумнівної заборгованості та можливість її попередження; посилити контроль за станом розрахунків та своєчасністю погашення заборгованості.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] / Закон України від 16.07.99 № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "За-

Таблиця 1. Основні елементи облікової політики щодо обліку розрахунків (авторська розробка)

Елемент облікової політики	Можливі варіанти
1	2
Оцінка заборгованості	- відповідно до П(С)БО 10, поточна дебіторська заборгованість оцінюється за чистою вартістю реалізації (первісна вартість за вирахування суми резерву сумнівних боргів) [3]; - поточні зобов'язання за П(С)БО 11 оцінюються за сумою погашення, довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю [4]
Порядок віднесення заборгованості до сумнівної	Ми пропонуємо визнавати сумнівною таку заборгованість: 1. Не погашена в строк, який встановлено договором. 2. Не забезпечена відповідними гарантіями. 3. По якій порушено справу про банкрутство
Порядок проведення інвентаризації розрахунків	Відповідно до пп.11.11. «Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, а також розрахунків», затвердженої наказом Мінфіну від 11.08.94 р. № 69 із зазначенням строків проведення інвентаризації для кожної групи заборгованості [5]
Порядок створення резерву сумнівних боргів	Обирається метод створення резерву: 1. застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; 2. застосування коефіцієнта сумнівності. На нашу думку, необхідно нараховувати резерв сумнівних боргів лише для деяких дебіторів, відносно яких є сумніви щодо погашення заборгованості та відомо, що вірогідність отримання боргу є низькою (судовий процес, інформація про важкий фінансовий стан дебітора, процедура банкрутства). Щодо інших дебіторів, резерв повинен нараховуватись в залежності від терміну прострочення платежу.
Порядок визнання та списання безнадійної заборгованості	Так, П(С)БО 10 визначає: безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Необхідно обрати критерії віднесення заборгованості до безнадійної.
Порядок надання знижки покупцям	

гальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.99 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99 р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0085-00>

5. Про Інструкцію по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків [Електронний ресурс] / Наказ Мінфіну України № 69 від 11.08.95р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0202-94>

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 "Операційні сегменти" [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/structure/legal/ifrs_ua.php

7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник [для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — 5-е вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2003. — 726 с.

8. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація: монографія / П.Є. Житний. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. — 352 с.

9. Костенко Н. Політика підприємства щодо обліку / Н. Костенко // Податки та бухгалтерський облік. — 2008. — № 3. — С. 5—15.

10. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в управлінні (теоретико-методичні аспекти): монографія / М.С. Пушкар. — Тернопіль: Економічна думка. — 1999. — 423 с.

11. Сльозко Т. Моделювання-метод обліку чи шлях його пізнання? / Т. Сльозко // Вісник ТНЕУ. — 2007. — № 1. — С. 72—78.

12. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет для руководителя / Я.В. Соколов, М.А. Пятов. — М.: Изд-во "Проспект", 2001. — 320 с.

13. Дослідження української практики корпоративного управління. Результати 2010 року. // Науковий центр Лібермана [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.libermancenter.org/corporate-governance>

Стаття надійшла до редакції 21.09.2011 р.